

SEMNIFICAȚIA DREPTURILOR OMULUI ÎN LUMEA CONTEMPORANĂ

Elaborarea conceptului de drepturi ale omului a constituit în fond, o operațiune de sinteză, constând din generalizarea unor idei consacrate, în diferite țări în documente juridice cu un bogat conținut moral și politic, redactate de juriști de mare prestigiu, care a rezistat timpului. Aceste idei în lumea contemporană s-au cristalizat în urma revoluției industriale care au dus atât la progres cât și la mari distrugerii.

Secolul XX se caracterizează printre altele prin două războaie mondiale. Progresul tehnologic care s-a produs odată cu revoluția industrială a secolului al XX-lea se traduce în creșterea puterii distructive a armelor și în diversificarea modalităților de atac aflate la dispoziția generalilor din acea vreme.

Primul război mondial s-a dovedit a fi o ruptură cu vechea ordine mondială, marcând încetarea finală a absolutismului monarhic în Europa. Patru imperii au fost doborâte: German, Austro-Ungar, Otoman și Rus. Bilanțul războiului: soldați aliați morți – 7.936.000; soldați morți ai Puterilor Centrale -5.132.500. La finalul războiului ia ființă „Pactul Societății Națiunilor care se semnează la 28 iunie 1919 la Versailles de către 32 de state (fondatoare).

Această organizație încearcă să militeze pentru apărarea păcii, pentru promovarea și apărarea drepturilor omului. Prin destrămarea imperiilor iau ființă state naționale, care adoptă Constituții în cadrul cărora un rol central îl ocupă drepturile și libertățile fundamentale ale omului: dreptul la libertate, la proprietate este promovat și apărat, fiind

introdus și votul universal. Dar, perioada de pace, de prosperitate nu durează mult. La 1 septembrie 1939, Germania atacă Polonia și astfel se declanșează al doilea Război Mondial. Acest război are dimensiuni uriașe, cu participarea a 61 de țări, însumând 1,7 miliarde de locuitori. Se folosesc arme noi: Rachete cu rază lungă de acțiune și bomba atomică. Finanțarea războiului a avut un quantum de 1 trilion de dolari. Pierderi umane: 5,6 milioane de evrei uciși în urma holocaustului și 55 milioane victime din care, 30 milioane civili și 25 milioane militari. La 9 mai 1945 războiul se încheie, lăsând în urmă doar distrugerii. În octombrie 1945 ia ființă Organizația Națiunilor Unite.

Odată cu adoptarea Cartei Națiunilor Unite, problemele drepturilor omului s-au putut afirma pentru prima dată în întreaga lor plenitudine, dat fiind faptul că însăși Carta ONU proclamă în art. 1 pct. 3 ca unul din scopurile organizației, acela de a realiza „cooperarea internațională în rezolvarea problemelor internaționale cu caracter economic, social cultural sau umanitar și în promovarea și încurajarea respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie. Sub egida ONU au fost elaborate remarcabile documente internaționale și în primul rând Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10 decembrie 1948; au fost adoptate numeroase convenții internaționale prin care drepturile omului au cunoscut substanțiale dezvoltări. Procesul elaborării drepturilor omului pe plan internațional a înregistrat – în anii care au trecut de la înființarea ONU – o spectaculoasă dezvoltare, ducând la afirmarea și a celei de a treia generații a drepturilor omului. Dacă inițial drepturile omului s-au afirmat în domeniul civil și politic ca drepturi ale omului și cetățeanului (prima generație), dacă apoi preocupările pe plan social au generat necesitatea recunoașterii și includerii în constituțiile statelor a unei a doua generații a drepturilor omului, drepturile economice și sociale, în prezent solidaritatea umană, responsabilitatea oamenilor în făurirea unui viitor comun au proiectat la dimensiuni internaționale cooperarea lor pentru recunoașterea și garantarea drepturilor dintr-o „a treia generație” – dreptul la dezvoltare, dreptul la viață, dreptul la pace, dreptul la un mediu înconjurător sănătos de viață, dreptul de a beneficia de patrimoniul comun al umanității.

Între cele trei generații de drepturi ale omului se manifestă o strânsă și permanentă legătură, deoarece devine tot mai evident în actualele condiții ale evoluției

societății internaționale că drepturile civile și politice nu pot fi garantate independent de cele ce privesc viața economică și socială, tot așa cum ambele categorii de drepturi se cer a fi asigurate eficient prin mecanismul drepturilor de solidaritate din „generația a treia”. De aceea, încercările de a exagera importanța unei anumite categorii de drepturi în dauna celorlalte, de a contesta caracterul unora sau altora dintre drepturile recunoscute – indiferent despre care drepturi ar fi vorba – riscă să aducă o atingere gravă conceptului însuși de drepturi ale omului, aplicării sale practice în viața internă a fiecărei țări și în raporturile mondiale.

În cadrul ONU, Carta Națiunilor Unite a însărcinat un anumit număr de organe să se preocupe cu problemele privitoare la drepturile omului și libertățile fundamentale. Cele șase organe principale ale organizației (art. 7 par 1) sunt: Adunarea Generală, Consiliul de Securitate, Consiliul Economic și Social, Consiliul de Tutelă, Curtea Internațională de Justiție și Secretariatul. Toate participă activ – dar în măsuri diferite – la eforturile Națiunilor Unite pentru promovarea și protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale în toată lumea.

ONU a creat un cadrul legal la nivel internațional pentru promovarea și protecția juridică a drepturilor omului. Pornind de la anul 1948 și Declarația Universală a Drepturilor Omului, fiecare continent având un anumit specific cultural, social adoptă convenții privind drepturile fundamentale ale omului, având astfel: La nivel american, în materia drepturilor omului, merită amintite: Carta Organizației Statelor Americane, semnată la Bogota în 1948; Declarația americană a drepturilor omului și Convenția interamericană a drepturilor omului. Astfel, sistemul american furnizează al doilea exemplu de regionalizare a protecției drepturilor omului în cadrul unei organizații internaționale.

Protecția drepturilor omului în lumea musulmană. La acest nivel avem Carta Arabă a Drepturilor omului, adoptată de Consiliul Ligii statelor arabe în anul 1994, dar care nu este intrată în vigoare.

La nivel asiatic nu există nici o sursă convențională specializată în domeniul drepturilor omului și nici un mecanism de monitorizare

Chiar dacă nu au reușit adoptarea vreunui document asiatic, în materia drepturilor omului, organizații guvernamentale și nonguvernamentale au deschis calea unui dialog

care a permis abordarea de soluții pentru spațiul asiatic. Unele soluții precum crearea unei comisii asiatice pentru drepturile omului, nu au fost privite favorabil, dar au meritul de a provoca schimbul de opinii.

La nivel european, avem Convenția Europeană pentru protecția drepturilor omului, adoptată în anul 1950, care a fost ulterior completată cu mai multe Protocoale anexă. În comparație cu sistemul de protecție a drepturilor omului existent în cadrul ONU, mecanismul european oferă imaginea unui sistem mult mai integrat, cu posibilități sporite pentru repararea încălcărilor drepturilor omului în cazul în care acestea au fost nesocotite. Dacă sistemul ONU se întemeiază în general pe ideea relațiilor de la stat la stat, fiind foarte prudent în recunoașterea posibilității pentru statele care doresc, ori pentru indivizii prejudiciați, de a pune în discuție modul în care o serie de drepturi ale omului se realizează în practică, sistemul european merge mai departe, stabilind o serie de proceduri prin care statele pot fi chemate și obligate de a da explicații, iar în final, să execute anumite hotărâri prin care s-ar stabili anumite încălcări ale drepturilor omului în detrimentul propriilor cetățeni. În asemenea situații, ele pot fi condamnate la despăgubiri și la adoptarea unor măsuri de restabilire a drepturilor persoanelor cărora li s-au încălcat drepturile fundamentale.

Semnificația juridică a promovării și apărării drepturilor omului la nivel european este ridicată la un înalt nivel prin mecanismele instituite în cadrul Convenției Europene a drepturilor omului. Acestea au suferit modificări succesive ce a necesitat ani de muncă din partea unor iluștri juriști care s-au aplecat asupra acestui domeniu.

Astfel, prin Protocolul nr. 8 adoptat la Strasbourg la 19 martie 1985, au fost aduse dezvoltări regulilor de procedură, stabilindu-se în special crearea unor Camere în cadrul unor comisii, compuse din cel puțin 7 membrii, precum și a unor Comitete compuse din cel puțin 3 membrii, cu competența de a declara în unanimitate inadmisibilitatea sau scoaterea de pe rol a unei cereri introdusă în aplicarea art. 25 din CEDO care consacră dreptul persoanelor fizice, al organizațiilor naționale sau ale unor grupuri de persoane, de a se adresa Comisiei.

O prevedere interesantă introdusă prin acest Protocol este și aceea că membrii Comisiei, în tot cursul exercitării mandatului lor, nu-și pot asuma funcțiuni incompatibile cu exigențele de independență, imparțialitate și disponibilitate, inerente acestui mandat.

Protocolul nr. 9 adoptat la Roma, la 26 noiembrie 1990, privește accesul recurenților la CEDO. Este de reținut, în special, recunoașterea calității procesuale nu numai a statelor părți și Comisiei, dar și organizațiilor neguvernamentale și grupurilor de particulari, care au introdus o cerere în aplicarea art. 25 din Convenție.

Prin Protocolul nr. 10, adoptat la Strasbourg la 25 martie 1992, au fost modificate prevederile art. 32 pct. 7 din CEDO. Anterior acestei modificări, dacă într-un termen de 3 luni de la comunicarea raportului Comisiei către Comitetul de Miniștri, cauza nu era transmisă la CEDO, prin aplicarea art. 48, Comitetul de Miniștri decidea „prin votul a două treimi” dacă a existat sau nu o violare a Convenției. Protocolul nr. 10 elimină din text cuvintele de „două treimi”, ceea ce face ca hotărârea Comitetului de Miniștri în cazurile menționate, să poată fi adoptată cu majoritate simplă.

Protocolul nr. 11, la această convenție semnat de reprezentanții celor 32 de state membre, la Strasbourg, la 10 mai 1994, a instituit o Curte Europeană unică a drepturilor omului. După intrarea în vigoare a acestui protocol, toate cazurile de încălcare a drepturilor individuale au fost semnalate direct Curții nou create, având competența să se pronunțe în tot ceea ce ține de drepturile individului, precum și în toate litigiile interstatale. Curtea este alcătuită dintr-un număr de judecători egal cu acela al statelor membre.

Protocolul nr. 14 la CEDO adoptat la 13 mai 2004 a adus importante modificări procesuale prin care a fost accelerată procedura de judecată și operativitatea în soluționarea cauzelor supuse Curții, și anume: introducerea instituției judecătorului unic pentru solicitările care sunt evident inadmisibile; extinderea competenței Comitetului de trei judecători (în locul Camerei de 7 judecători) pentru plângerile admisibile ordinare; examinarea concomitentă a admisibilității și a fondului cauzelor; introducerea criteriului „prejudiciului important” (pentru partea vătămată) ca un nou criteriu de admisibilitate; durata mandatului judecătorilor, care este de nouă ani, dar ei nu mai sunt reeligibili.

Instrumentul juridic de largă rezonanță „Convenția Europeană a Drepturilor Omului” adoptată la 04 noiembrie 1950, a reprezentat – la timpul respectiv – un document fundamental pe linia protecției și garantării drepturilor omului atât prin procedura pe care a instituit-o și la care m-am referit mai sus, cât și prin larga arie de drepturi și libertăți cărora li se consacra recunoașterea și garantarea.

În textele Convenției sunt protegute dreptul la viață, interzicerea sclaviei, dreptul la libertate și siguranță, dreptul la un proces echitabil, principiul legalității incriminării, respectul dreptului la o viață privată, libertatea de gândire și conștiință, libertatea de expresie.

Este de remarcat că înscriind o serie de drepturi care apar și în Declarația Universală a Drepturilor Omului, CEDO aduce o serie de precizări și dezvoltări demne de relevat dacă ne gândim la faptul că ea a fost adoptată la numai doi ani diferență. De pildă, că interzicând munca forțată sau obligatorie, Convenția precizează totodată și acele situații care nu pot fi considerate munci forțate sau obligatorii.

Importante precizări întâlnim și în legătură cu dreptul la libertate și siguranță. Înscriind principiile juridice specifice dreptului societăților democratice, Convenția dezvoltă pe larg ideea dreptului la un proces echitabil care trebuie desfășurat într-un termen rezonabil, în fața unui tribunal independent și imparțial, stabilit de lege.

Este de relevat, în ordinea acestor preocupări, și ideea că, de regulă dezbaterile judiciare trebuie să fie publice, cu excepția unor considerații ce țin de moralitate, ordine publică sau securitate națională, într-o societate democratică, ori de protecția intereselor minorilor sau a vieții private a părților.

Precizări importante se întâlnesc și în legătură cu libertatea de gândire, de conștiință și religie. Se menționează că acest drept implică și libertatea cuiva de a-și schimba religia sau convingerea, precum și de a-și manifesta religia sau convingerea individual sau colectiv. Și aici se întâlnește prevederea că libertatea de gândire, conștiință și religie nu poate forma obiectul unor restrângeri decât a celor care sunt prevăzute de lege în societățile democratice.

BIBLIOGRAFIE:

1. Ghidul Uniunii Europene – Dick Leonard
2. Convenția Europeană a Drepturilor Omului – Corneliu Bârsan, Marius Eftimie
3. Protecția juridică a drepturilor omului – Prof. Univ. Dr. Victor Duculescu
4. Protecția Internațională a Drepturilor Omului – Prof. Univ. Dr. Raluca Miga
Besteliu, Lector univ. Dr.
Catrinel Brumar
5. Repere pentru o filosofie a drepturilor omului – V. D. Zlătescu, Irina M.
Zlătescu
6. Drepturile omului & Demnitatea umană – John Warwich Montgomery